

מלאכת מחשבת

דיון לעומק בנושאים עיוניים ~ רעיונות והערות ~ בפרשת השבוע

פרשת השבוע "תולדות" (ובו ד' עניינים בביאור הפרשה ופרק "נחשבה")

"מתוך ההפיכה" (סיפור היסטורי מפעים מהעבר הלא רחוק)

פרק מ"ד "פח יקוש"

הוא ילד יותר גדול מזה ששרה תלד, למה אי"כ הלעיזו הליצנים לעז שרחוק מן השכל?

ולכאורה נראה היה לומר מסברא דהלעז הזה ודאי לא היה בתחילה כיון שהיה ידוע לכל שהייתה עצירת הנקבים אצל בית אבימלך, לכן הלעז היחיד שיכלו להלעיז על יצחק [בגדר המסתבר] שהוא אסופי כיון ששניהם היו זקנים, בפרט הלעז היה על שרה שעד עתה הייתה ידועה כעקרה שאין לה כל יכולת לילד, לפיכך העלו אנשי השוק סברא דמסתמא לקחו ילד מן השוק וקראו לו בנס, לפיכך כדי למנוע את הלעז הזה עשה הקב"ה את הנס הראשון להוכיח ששרה היא ברת וולד ונס זה היה בו כדי למנוע את הלעז שיצא בעיקר על שרה שהיא אינה ברת הולדה.

רק לאחר שנים כאשר נשתכחה הידיעה "כי עצור עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם" החל הלעז השני של ליצני הדור שאמרו, אמת כי הילד הוא משרה כי את הנס הגדול ההוא לא שכח איש וידעו אכן כי שרה נתעברה וילדה, אבל מאן יימר שילדה מאברהם לאחר ששהתה עמו כל כך הרבה שנים ולא ילדה, על כן הוציאו לעז שכנראה מאבימלך נתעברה ואף שאברהם ילד את ישמעאל זה היה בגיל 86 ויש כאלו דברים, אבל בגיל מאה כבר אין מסתבר (ברם ב"דברי דוד" שנביא לקמן בס"ד נראה שהבין שהנס הזה אירע בסעודה עצמה).

ומרן הגרי"ז הלוי ז"ע ביאר את מטרת הליצנים שלא הכחישו את הנס הגדול שאירע גם עם שרה שעד עתה לא יכולה הייתה ללדת, ברם הם באו להכחיש את מטרת הניסים, כי ה' אינו עושה ניסים למגנא ויש לו מטרה בעניין, וכפי שמבאר הרמב"ן ז"ל זאת בפרשת ויגש (פרי מ"ו פס' ט"ו) כשבא לתרץ את קושיית רבי אברהם אבן עזרא ז"ל למה לא מביאה התורה את הנס הגדול שנעשה עם יוכבד שהולדה את משה רבינו בהיותה בת מאה שלוש שנים וזהו נס גדול ונעשה בגיל מאוחר משרה, למה התורה מציינת רק את הנס הגדול שאירע עם שרה!?

ותירץ הרמב"ן ז"ל זה לשונו "אבל אומר לך דבר שהוא אמת וברור בתורה, כי הניסים הנעשים על ידי נביא שיתנבא כן מתחילה, או מלאך נגלה במלאכות השם, יזכירם הכתוב, והנעשים מאליהם לעזור צדיק או

א) למה הלעיזו ליצני הדור על יצחק לעז שרחוק מכל הסתברות?

איתא בפרשה "ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק".

בפרש"י: אברהם הוליד את יצחק, לאחר שקרא הקב"ה שמו אברהם אחרי כן הוליד את יצחק, דבר אחר על ידי שכתב הכתוב 'יצחק בן אברהם' הוזקק לומר 'אברהם הוליד את יצחק' לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה, שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה? צר צורת פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל, אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתוב כאן 'יצחק בן אברהם' שהרי יש עדות שאברהם הוליד את יצחק" ע"כ.

דברי המדרש הנ"ל צריך ביאור רחב, מכמה אופנים: א) היאך היה מקום לומר שמאבימלך נתעברה שרה, שהרי גלויה וידועה הייתה הידיעה "כי עצור עצר ה' בעד כל רחם לבית אבימלך על דבר שרה אשת אברהם" (לעיל פ"י כ"א פס' י"ח) כך שלא הייתה מציאות כזו יכולה להתהוות? ב) לכאורה ישנם מדרשים סותרים, לעיל (פ"י כ"א פס' ז') הביא רש"י (בד"ה היניקה בנים שרה) "ומהו בנים לשון רבים ביום המשתה הביאו השרות את בניהן עמהן והיניקה אותם שהיו אומרות לא ילדה שרה אלא אסופי הביאה מן השוק".

הרי שכלל לא ריננו שנתעברה בעבירה אלא שאספו ילד מן השוק, כמו כן יקשה לדברי המדרש שלנו שצר הקב"ה קלסתר פני יצחק כפני אברהם, אי"כ לא היו צריכים לנס שתניק, שהרי אם מאברהם הוא איננו אסופי ובדוחק צריך לומר שעדיין היה מקום לרינון שרק מאברהם ולא משרה, לפיכך נעשו שני הניסים, אחד למנוע את הרינון כי הוא אסופי, אך עדיין היה מקום לומר שמאבימלך נתעברה, לפיכך צר הקב"ה קלסתר פניו של יצחק כפני אברהם. ג) גם אם מאבימלך נתעברה עדיין יש כאן נס גדול מאד, שהרי עד עתה הייתה בגדר איילוניות וגם הייתה בת תשעים וכבר בימים ההם היה זה נס גדול שתלד ואיזה סוג ליצנות זו אם אף הם מודים בנס? ד) אברהם כבר הוליד את ישמעאל וגדר הסבירות

מהרהרת בבעלה בשעת זנות ואימתו עליה, על כן הוולד הנוצר בעת ההיא קלסתר פניו דומה לבעלה.

(ועל כן אין הבעל יודע שאין זה בנו, דיש בכוח ההרהור להטביע בוולד את צורת הקלסתר. אמנם לעניותי אין קושייתו מובנית לי כלל, דבשלמא אשה שחוששת מבעלה כי יודעת שעשתה מעשה שאינו רצוי לפיכך אימת בעלה עליה ומהרהרת בו בגלל אימת בעלה, אבל זו שנאנסת אין אולי סברא זו, אלא אי"כ סברת קושייתו היא, דאשה כשרה וטהורה ודאי שלא תהרהר באדם רשע שעשה בה רח"ל מעשה אלא אדרבה תחשוב רק על בעלה מאהבתו אותו, ולפיכך גם בזה יש לומר שבשל זה הוי קלסתר פני הוולד כפני בעלה.

וראיתי בספר "טיפה מן היס" שהביא את המדרש רבה [פרשת נשא פרשה ט' אות ל"ד] "שאל מלך ערביים את רבי עקיבא אני כושי ואשתי כושית וילדה ילד לבן, אהרגה שזינתה תחתי [אמנם זה תמוה מאד, כי לא מצוי גם באופן הזה שיהיה הבן לבן], אמר לו צורות ביתך שחורות או לבנות? אמר לו לבנות, אמר לו כשהיית מתעסק עמה נתנה עיניה בצורות הלבנות וילדה כיוצא בהן, ואם תמה אתה בדבר, למד מצאנו של יעקב אבינו, שמן המקלות היו מתייחמות. והודה מלך ערביים לרבי עקיבא". נמצא שכך טבע של אשה שבמה שמהרהרת ממנו נוצר הוולד, ועל כן אפילו מצורה שונה לחלוטין משניהם אין להתפעל, לא כ"ש כשהצורה דומה לבעל).

וכתב בד"ד "ותירץ חותני הגאון מוהר"ר יואל (הב"ח ז"י"ע) שבגמ' בפ"י הפועלים איתא שבשעת הסעודה שעשה אברהם אחר לידת יצחק והיו שם רבים והיה בהם לצים שאמרו כן, מה עשה הקב"ה? שנהפך קלסתר פניו של יצחק ונדמה לאברהם, ממילא קודם לזה היו הכל רואים שלא היה ליצחק תחילה אותו קלסתר עד שנהפך בשעת הסעודה וזה העדות הגדול שהעידו עכ"ל.

לפי"ז נראה דבתחילה היה תואר קלסתר פניו שונה לחלוטין, ולפיכך היה מקום לומר שהוא אסופי לפני שריננו שמאבימלך נתעברה שרה, דאין הליצנים מעלים כזו ליצנות כשיש ביכולתם לומר ליצנות פשוטה יותר שהילד כלל לא שלהם, רק לאחר שקרה הנס הראשון ששרה היניקה הרבה ילדים והוכחשה הליצנות הראשונה הועלתה הליצנות השניה, כי כך דרכם כסל למו, גם כשמוכיחים להם נס גדול כזה שאין לו ביאור, שהרי גם אשה שיוולדת אין ביכולתה להיניק רק את בנה ומהיכן יהיה לה ריבוי כזה? אלא שמשמים הוא, גם לזה הם מתחכמים, אכן יש כאן נס עצום אבל הוא מאבימלך (ואפילו שהיו רבים שזכרו שלא היה כל רחם יכול להוליד בבית אבימלך ברם יתכן שלא כולם ידעו זאת רק בקרב משפחת אבימלך) לפיכך נעשה הנס השני בסעודה שתוך כדי שהם רואים אותו עם קלסתר שונה כשל אברהם ובאופן הנ"ל לא יכולים היו להמשיך ברינון שלהם. (ומכל מקום צ"ע, למה לא נעשה נס

להכרית רשע לא יזכירו הכתוב או בנביאים וכו', ולמה יזכירו הכתוב? כל יסודות התורה בנביאים נסתרים הם". מבואר בזה דעיקר מטרת הזכרת הניסים בתורה או בנביאים הוא רק לעניין המסקנא שתצא מהם, כי על ידי הזכרתם מתבררת לנו הבטחת ה' יתברך שהגיד מראש כי כן יהיה, כך מתחזקת האמונה בבורא יתברך כי דבריו אמת הם, אבל לולי כן אין כל צורך ועניין להזכיר ניסים בתורה שהרי כל הבריאה מלאה מהם בנסתר.

לפי זה מובן כעת היטב מה הייתה מטרת ליצנותם של אותם ליצני הדור (ש"זכו" בתואר מפוקפק מאד "ליצני הדור") הם באמת לא באו להכחיש את הנס הגדול שהיה בלידת יצחק, אף הם טענו שהיה בזה נס גדול, אבל ליצנותם הייתה לומר שנס זה שנעשה היה לקיים את המעשה שעשה רח"ל אבימלך ולא נעשה לאברהם, על אף שהייתה הבטחה לאברהם מהקב"ה שיוולד בן משרה. נמצא שעיקר מטרתם הייתה להכחיש את ההבטחה של הקב"ה לאברהם ואם יודו לזה יהיו צריכים לעבוד את הקב"ה שהוא האל היחיד בעולם, אבל אם הנס נעשה לאבימלך הרי שנס זה בא לאשר כוחם של עובדי עבירה וניתן לעבוד עבודה זרה, לפיכך התואר שמגיע להם הוא "ליצנים" כי ליצנים הם אינם אלו שמכחישים את המציאות, אלא אדרבה הם מודים בו רק באים לעוות את המציאות להתאימה לצורכיהם כדי שהיא לא תחייבם, כי ברגע שאדם רואה את האמת זה מחייב אותו לעשות מעשה ומזהה הם בורחים.

והנה לעיל (פ"י פס"י י"י) "ועמק השדים בארות בארות חמר וינוסו מלך סדום ועמורה ויפלו שמה והנשארים הרה נסו" ובפרש"י: "ומדרש אגדה שהיה הטיט מוגבל בהם ונעשה נס למלך סדום שיצא משם, לפי שהיו באומות מקצתן שלא היו מאמינים שניצל אברהם מאור כשדים מכבשן האש וכיון שיצא זה מן החמר האמינו באברהם למפרע", וכבר תמה בזה הרמב"ן ז"ל "כי האומות שלא היו מאמינים שעשה הקב"ה נס לאברהם, בראותם ניסו של מלך סדום לא יוסיפו אמונה בהקב"ה, כי מלך סדום עובד ע"ז היה והנה ניסו יחזק ידי עובדי עבודה זרה".

נראה בזה כי הרמב"ן ז"ל אזיל לשיטתו שנס אין בו מצד עצמו כל תועלת, כי לא תמיד יביא לחיזוק האמונה וכל תכלית העניין בנס רק אם יביא למסקנא ותיווצר מזה תועלת, אך אם המסקנא לא תוליד את התוצאה הנכונה אין בזה עניין, רק אם היא נעשית לחסידיו כמו שהיה באור כשדים נס זה היה בו תועלת שכן היא נעשתה לחזק את ידי עובד השי"ת, אבל הנס שנעשה למלך סדום רק החטיא את המטרה כי חיזק את ידי עובדי העבירה ולפיכך לא נראה נס זה הביא להאמין בנס שקרה לאברהם, עכת"ד מרן הגר"י ז"י"ע.

וב"דברי דוד" (להגאון הט"ז) הביא "ויש מקשים מה העדות מכוח קלסתר פניו, דכל אשה המזנה היא

נוהג, כלומר הכל הוא בדרך הטבע, ודרך הטבע שאשה מתעברת מביאה אבל ודאי שלא תתעבר בעניין שהוא מעל הטבע. ועל כן זו הייתה ההוכחה כנגד ליצני הדור, אם תאמרו שמביאת עבירה נוצר יצחק היאך קרה כאן פלא עצום שידמה לחלוטין לאביו והרי אין דברים שיתרחשו מעל הטבע רק בגדרי הטבע, וכאן שקרה דבר מעל הטבע הוכרחו כולם להודות דאין מקום לנס מעל הטבע, לפיכך יש בזה תשובה הגונה לליצנים, עכתי' דפתי'.

אלא שתמוה לי על תירוצו האחרון, דלפי זה לא היה מקום בכלל לליצנות שלהם, שהרי אם אין אשה מתעברת בעבירה מעל הטבע (כגון איילונית), אי"כ עצם הלידה עצמה מאבימלך הרי היא מעל הטבע, ובשלמא אם הוא בנם של אברהם ושרה שפיר, דנס בביאה קדושה שייכת, אבל שיתהווה נס בביאת עבירה היאך יתכן הדבר? וא"כ אין לליצנות שלהם כל מקום, אלא ע"כ צריכים לומר דאת הליצנים אי אפשר לכתוש עם ראיות נכונות, שהרי "אם תכתוש את האוויל במכתש לא תסור איוולתו ממנו", את האוויל אפשר לסתור רק בראיות מוחלטות כדמיון מוחלט כפי התירוץ הראשון, אבל מניסים לחוד אין להביא כל ראיות, ודו"ק.

ב) למה לא הלכה רבקה לדרוש את ה' אצל אברהם ויצחק?

איתא בפרשה (פ' כ"ה פס' כ"ב) "ויתרצו הבנים בקרבה ותאמרו אם כן למה זה אנוכי ותלך לדרוש את ה'":

ובפרש"י: "ותלך לדרוש לבית מדרשו של שם ועברי". יש לתמוה, למה הייתה צריך להרחיק לשאול את שם ועבר והלא יכולה הייתה לשאול את יצחק אבינו שהיה בעל רוח הקודש ומסתמא היה אומר לה, ועוד דיכולה הייתה לשאול את אברהם אביו שנגלה אליו הקב"ה פעמים רבות ולמה לא שאלה אותו?!

וביאר בזה מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א (ה' ישלח לו רפוי"ש בתוך חולי ישראל משולם דוד בן אלטע ענדיל), דכיון שראתה את ריצת עשו שהיה מפרכס לצאת כשהייתה עוברת על יד בית ע"ז חוששת הייתה לספר להם, שהרי יבינו שיש כאן דבר רע ולא רצתה לצערם, אבל לעצמה רצתה לברר מה טיבה של ריצה זו? (בשל זה אמרה אי"כ למה לי את צער ההיריון הזה) ולפיכך הלכה לשאול את שם ועבר.

ומכל מקום הסתפק מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א, לאחר שכבר ידעה את התשובה "שני גיים בבטנך" אם עתה סיפרה ליצחק מה שאמר לה שם (דאפשר דכל מה שלא סיפרה לה היה משום שחששה מעובר אחד שיש בו תערובת רשע וטוב ולא יצלח לכולם, ברם עתה שיש לה שני עוברים ויבדלו בסוף זה לתומו וזה לרשעו, אפשר שלכל הפחות יש להתנחם בבן הטוב, ואדרבה יש

אחד מתחילה שיהיה תואר קלסתר פני יצחק כאברהם ולא היו צריכים לשני ניסים? ואולי הנס הזה הוא גדול מיד וכל עוד לא התבקש לא מחוללים (זאת).

וב"טיפה מן היס" (להגר"מ זילברבר שליט"א) הביא תמיה מעניינת מהגמ' בב"מ (דף פ"ז ע"א) מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם, אתא אברהם ובעי רחמי והוה זקנה" מדברי הגמ' משמע שהדמיון בין אברהם ליצחק היה מוחלט עד שאי אפשר היה להבדיל ביניהם כלל והיו מחליפים ביניהם.

מאיך מצינו שלא רק יצחק היה דומה לאברהם מאד, אלא אפילו אליעזר ולוט דמו מאד לאברהם. באליעזר מצינו כן במדרש (חיי שרה פרשה נ"ט אות ח') "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו, שהיה זיו איקונין שלו דומה לו" גם בלוט מצינו זאת (מובא ברש"י פ' י"ג פס' י"ז) "אנשים אחים אנו, קרובים, ומדרש אגדה דומין בקלסתר פנים".

כמו כן איתא בזהוה (פרשת לך לך פ"ח ע"ב) שסיבת עשיית המלחמה של נמרוד עם מלך סדום כדי לשבות את לוט ויאמר שנפל אברהם בידו (כלומר גם אם לא יצליח להפיל את לוט, די היה לו שיוציא שם שאברהם נמצא בידו) מכל זה נראה שאליעזר ולוט היו דומים מאד לאברהם, אי"כ למה לא מצינו שאי מי החליף את אברהם בלוט ואליעזר וכן להיפך כפי שטעו ביצחק ואברהם?

ומכל זה נראה שאי אפשר שאדם ידמה לחבירו כלל, שהרי הגמרא אומרת (בברכות דף נ"ח ע"א) "ואין פרצופיהן דומין זה לזה" שכך טבע הקב"ה כדי שלא יצאו טעויות ה' ירחם, שלכל אחד יהיה את קלסתר פניו וכך יוכלו להבדיל בין איש למשנהו, אלא שישנם כאלו שיש להם מראה קרוב ודומה שאולי לכתחילה יטעו בו אבל כשיעמיקו בזה (וכן אלו שקרובים אליהם מאד) לא יגיעו לידי טעות זו, לפיכך לא החליפו אנשים בין לוט ואליעזר עם אברהם (אולי היו שטעו אבל רק בתחילה ואין זה נחשב בגדר החליפו) אבל אצל אברהם ויצחק הדמיון היה מופלא ביותר עד הגיעו לידי טעות גמורה כיון שלא היה שום הבדל בין הצורות. אם כן יש בזה מענה נכון לאותם ליצני הדור, שאם כדבריהם שנוול רח"ל בעבירה מאבימלך בזה לא יועיל מה שתהרהר שרה באברהם, כל זה יביא רק לדמיון מועט אבל לא שיהיה לו דמיון מוחלט עד כדי שיבואו ויחליפו ביניהם, בכה"ג חייבים לומר שע"כ שהוא מאברהם אבינו (ואף זה הוא פלא גמור).

ועוד נראה להוסיף מכוח דברי הגמ' בע"ז (דף נ"ד ע"ב) שאלו פילוסופין את הזקנים ברומי, אם אלוקיכם אין רצונו בעבודת כוכבים, למה אינו מבטלה? אמרו להם וכו', הרי שבא על אשת חבירו דין הוא שלא תתעבר, אלא עולם כמנהגו נוהג והלך ושוטים שקלקלו עתידין ליתן את הדין" הרי לנו שבביאת עבירה עולם כמנהגו

פרשה עמומה מאוד שהסתום בה רב על הגלוי, ונבאר תחילה כמה קושיות הנופלות בענין זה, רובם מתורתו של הבית הלוי, וקצתם משלי בס"ד:

א. הנה אנו רואים בפרשה זו כמה היו הברכות הללו חשובות בעיני רבקה אמנו ממש כדבר שהנשמה תלויה בו, שלצורך זה השתדלה מאוד בדרך רמאות שיגיעו הברכות ליעקב ולא לעשו, ואף שיעקב חשש שיצחק יגלה את התרמית ויביא עליו קללה, אמרה עלי קללתך בני, והיה נוח לה להכנס בספק קללה ובלבד שתבא הברכה ליעקב ולא לעשו.

מה גם שהרי רבקה ידעה והכירה היטב את עשו ואת שיחו, וכפי הנראה הבינה שיעקב עלול להסתכן עי"ז בחייו, ואעפ"כ טרחה והשתדלה שהוא יקבל את הברכות.

ועוד אנו רואים שגם מן השמים סייעו ליעקב מאוד לקבל את הברכות, כמ"ש בתנחומא כאן סי' י"א שאירעו כמה ניסים לצורך זה.

וצריך להבין למה היו הברכות הללו כ"כ חשובות, הלא כל הברכות היו על ענייני העולם הזה משמני הארץ ודגן ותירוש, ובודאי לא עבור זה היתה ההשתדלות הגדולה הזאת.

ב. ועוד קשה על יצחק עצמו, למה בירך את בנו רק בשפע חמרי וכבוד ושררה, ולא נתן לו שום ברכה על ענייני רוחניות ועבודת ה'.

ג. ועוד קשה שהרי אנחנו רואים בכל הדורות שרוב הטובות של העולם הזה מצויות אצל האומות שהם מזרעו של עשיו, והשנים שהיה לעם ישראל שפע גשמי הם מעט מאוד לעומת מה שהיה לעשיו, א"כ מה באמת הרווחנו מכל היגיעה הזאת, שמחמתה הוכרח יעקב אבינו לברוח מביתו לשנים רבות, ולעבוד בפרך אצל לבן הרמאי הרשע אשר החליף את משכורתו עשרת מונים.

ד. ועוד קשה איך לבסוף אמר יצחק לעשיו "הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל", הלא כבר נתן ברכות אלו ליעקב, ואמר "גם ברוך יהיה".

ה. ועוד קשה למה בברכתו לעשיו לא אמר יצחק "ויתן לך האלקים" כפי שאמר בברכתו ליעקב.

ו. ועוד קשה שכאשר בירך יצחק את יעקב לפני שהלך לפדן ארם אמר לו רק "וק-ל שדי יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים ויתן לך את ברכת אברהם לרשתך את ארץ מגורך וגו', וכאן

להיזהר מהבן הרשע שלא יזיק לשני, כפי שהבדילו את יצחק מישמעאל בתכלית הריחוק).

ורצה מו"ר מרן הגרמ"ד שליט"א להביא ראיה שלא סיפרה כלום ליצחק, שהרי לאחר שבירך את יעקב וסבור היה בשעת מעשה כי הוא עשו בין הברכות היה "הוה גביר לאחיד" (לקמן פ' כ"ז פס' כ"ט) ואם היה יצחק יודע את הנבואה כי רב יעבוד צעיר לא היה יכול לברך את עשו והוי גביר לאחיד, אלא ע"כ דלא סיפרה לו כלום מהנבואה ולא ידע כלום מזה, ולפיכך לא ראה סתירה לברך את עשו והוי גביר לאחיד (כי לעשו [שאף הוא צדיק בדרכו היא] טוב שיהיה לו את חלק העוה"ז כי הוא שייך יותר לחלק הגשמיות וזה יעזור לו לעבודתו, ואילו ליעקב שכולו רוחני אין צורך לברכת הגשמיות ואדרבה זה עלול להזיק לו, כפי שהרחיב בזה מרן הביה"ל עו"י"ש).

[ולעני"ד יש לכאורה ראיה נוספת, שאם היה יודע את התשובה של שם ועבר לא היה נוטה כלל להאמין בדברי עשו ולא היה סומך עליו שישחט לו בכשרות שהרי חשוד הוא על הכל ואיך אפשר לסמוך על כשרות שחיתתו שהיא שחיתת מומר, ועוד שהרי מאמין היה כל הזמן שהוא מדקדק גדול במצוות, ומכל זה ראיה שלא הייתה לו את הנבואה של עבר].

ובטעם העניין שלא סיפרה לו את הנבואה ביאר מו"ר שליט"א על פי הגמ' (סנהדרין דף פ"ט ע"ב) דכל נבואה מגלה הקב"ה לכל הנביאים אלא שיש נבואות שנאמרות לנביא מסוים לאמרן וישנן נבואות שהנביא יודע עליהן ויודע שלא לו נאמרו [ולפיכך אין בזה דין כובש נבואה].

וא"כ ממנ"פ אין מה לספר ליצחק, כי בפשטות נגלית לו נבואה זו כפי שנגלתה לשם ועבר ויודע הוא ד"ר"ב יעבוד צעיר" ואין צורך לומר לו את הנבואה (ויש גם כך ברכה בשבילו), או שיש איזו שהיא סיבה שבטלה לא נאמרה לו הנבואה משמים, וא"כ מה עניין לספר לו? משום כך נקטה בשב ואל תעשה

(וחזינן דמשמים לא גילו לו את הנבואה, שהרי בוודאי לא היה מברך את עשו ברב יעבוד צעיר אם היה יודע את רשעותו, ואולי כדי שלא יצטער על שעשו הרשיע כל כך כפי שלא רצו לגלות ליעקב שיוסף במצרים ויצחק ידע ולא גילה כיון שאם משמים העלימו ממנו ודאי שאין לספר לו ודו"ק).

***

(מהרה"ג החו"ב בעל ויברך דוד שליט"א)

ג) **ביאור השערי אורה והבית הלוי בסוד ברכותיו של יצחק**

וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְיֶה וְקִבִּיָּה לִי וְאֶכְלָה בְּעִבּוֹר
תְּבָרְכֵךְ נִפְשִׁי בְּטָרָם אֲמוֹת (כז ד)

פרשה זו של הברכות שרצה יצחק לברך את עשיו, ובא יעקב במרמה וקיבל את הברכות, היא

ואחר שהודענוך זה צריכים אנו להודיעך סוד אותם המטעמים שבקש יצחק מעשו ובא יעקב וגמר המטעמים ההם ליצחק אביו וירש ברכתו של עשו:

כבר הודעתך כי יצחק אבינו ע"ה הוא העולה התמימה ואין השכינה נפרדת ממנו אפילו שעה אחת והאיך תבא תקלה על ידו? או היאך יאהב את עשו? או היאך ירצה לברך את הרשע ולהניח את הצדיק? או היאך תתקיים ברכה אחר המאכל והמשתה, והרי התפלה קודם המאכל? ואומר יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך, והיאך יצחק אוכל ושותה ואחרי כן מברך את הרשע?

בני אל תתפתה בדעתך ואל תקבל אונאה להאמין כי צדיק גמור כיצחק אבינו ע"ה יהיה נכשל בדבר קטן, אבל כל מעשיו פלס ומאזני משפט לה' יתברך, דע כי כראות יצחק אבינו ע"ה כי שני עולמות הם העולם הזה והעולם הבא, וראה את ישראל דחופין ומצטערין בעולם הזה, וראה מדתו שהיא מדת הדין מתוחה על ישראל, נצטער ואמר מה יעשו בני בידי הגוים משבעים אומות והיאך יתנהגו ביניהם בגלותם? אמר מוטב שאתן לעשו בני ברכת העולם הזה - הבא ע"י מאכל ומשתה - כדי שימשול על ישראל, מאחר שיחטאו ישראל יפלו בגלות, יותר טוב הוא שיפלו בגלות עשו אחיהם משיפלו בגלות אחרים נכרים שהם שבעים אומות, ואמר יצחק מאחר שא"א שלא תגבה מדת הדין החוב שלה מישראל, יותר טוב הוא שתגבה החוב ע"י אחיהם משיגבה אותו ע"י נכרי, וזהו סוד לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, ולפיכך אהב יצחק את עשו מפני שהוא תקון יעקב שלא יפלו בניו בגיהנם, וכשראה שנפלטו בני יעקב מגיהנם והם נצודים בגלות עשו שמח, וזהו סוד כי ציד בפיו.

ולפי שהענין כך אמר יצחק אין עשו ראוי לירש ברכה עליונה שכלית, אבל הוא יורש ברכה תחתונה גופנית, ראוי לברכו על דבר גופני שהיא דבר שהגוף נהנה בו וזהו המאכל והמשתה, ולפיכך אמר יצחק לעשו ועשה לי מטעמים ואוכלה בעבור תברכך נפשי, נפשי בודאי, שהיא הנפש המקבלת מזון ולא הנשמה, ולפי דרך זה נתכוין יצחק אבינו ע"ה להקל עונשם של ישראל בגלות ושלא יירשו דיני גיהנם, ואעפ"כ שכינה אומרת אפילו בגלות צריכים ישראל להקל מעליהם עול קשה של

לא בירך אותו בטל השמים ושמי הארץ ודגן ותירוש ועבדים וכו', כמו הברכה הראשונה, אף שהוא עצמו אמר על הברכה הראשונה גם ברוך יהיה.

ז. ועוד קשה איך אהב יצחק את עשו, וכי יעלה על הדעת שאהב "איש יודע ציד איש שדה" יותר מ"איש תם יושב אהלים", ועוד קשה וכי יצחק לא הבחין ברשעותו, הלא כתוב בפירוש שנשותיו היו מורת רוח ליצחק ולרבקה.

ח. ועוד קשה שהרי כשאמר יעקב כי הקרה ה' אלקיך לפני, אמר לו יצחק גשה נא ואמשך בני, ופירש"י "אין דרך עשו להיות שם שמים שגור על פיו", ואח"כ אמר יצחק "הקול קול יעקב" ופירש"י שיעקב דיבר בלשון תחנונים קום נא, אבל עשו דיבר בקנטוריא יקום אבי, הרי שיצחק היטיב להכיר את תכונותיהם, וידע היטב מי מביניהם "עז פנים לגיהנם" ומי הוא "בושת פנים לגן עדן".

וזכינו לכמה מגדולי הדורות שהאירו עינין זה באור חדש ונפלא, ודברי כולם עולים בקנה אחד כפתור ופרח, מתאימים זה לזה ומשלימים זה את זה באופן נפלא, וכדלהלן.

הראשון הוא חד מקמאי המקובל רבי יוסף גיקטיליא שפתח בפנינו שערי אורה בספרו שערי אורה פ"ה, ואעתיק את דבריו הנוגעים לנו כי המה קילורין לעינים, וזה לשונו הזהב:

כבר הודענוך כי מדת אברהם היא המלמדת זכות על הבריות ומדת יצחק המלמדת חובה, וכן תמצא ביצחק כתיב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, וכי צדיק גדול כיצחק אבינו ע"ה שאין השכינה נפרדת ממנו אפילו שעה אחת יהיה אוהב רשע גמור כמו עשו, והיאך אפשר?

אלא סוד גדול מסודות התורה הוא: דע כי יצחק אבינו ע"ה היה צופה כל העתיד לבא וצפה וראה כי בני יעקב יהו חוטאין ומכעיסין לפני ה' יתברך וירשו דיני גיהנם, וכשראה יצחק שישראל בגלות עשו שמח ואמר גלות מכפרת עון, ואמר כן, אני אוהב מאוד כל הצרות של עשו ללמד על ישראל חובה כדי לגמור עליהם את הדין בגלות בעה"ז.

וזהו ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו, ומהו כי ציד בפיו, אלא ראה בני יעקב נצודים בדיני גיהנם, וראה ונצטער, וכשראה גלות אדום וראה הציד של גיהנם נתון בפיו של עשו שמח ואמר גלות מכפרת עון...

הטובות שיצאו מברכה זו, שהם כנגד שני השעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל, טובה אחת היא שע"י העושר יוכל לפדות את חטאיו בצדקה ושאר מצוות, וזה כנגד השעיר לה', והטובה השניה היא שיוכל להתכפר ע"י שהשפע החמרי שהיה ראוי לו ילך לעשו, וזהו דוגמת השעיר לעזאזל הרומז שתהיה לנו כפרה ע"י שיגרע טוב עוה"ז משלנו ויותן לרשעים.

ועפ"ז ביארו האלשיך והבית הלוי מה שאמרו במדרש (ב"ר ס"ג ט"ו): "ויאמר יעקב אל רבקה אמו הן עשו אחי איש שעיר גבר שידין כמד"א ושעירים ירקדו שם, ואנכי איש חלק כמד"א כי חלק ה' עמו", ולכאורה תמוה מה ענין הדברים הללו למה שחשש לקבל את הברכות, אמנם לפי האמור ביארו שיעקב ידע שהברכות יהיו על ענייני העוה"ז, שהם ראויים לעשיו ולא לו, וזהו שאמר הן עשיו אחי איש שעיר גבר שדיין, ולו נאה להתברך בהנאות עוה"ז, ואנכי איש חלק - חלק ה', ומה לי ולברכות הללו.

ועוד איתא בב"ר שם "וילך ויקח ויבא לאמו אנוס וכפוף ובוכה", וביאר הבית הלוי שיעקב היה אנוס וכפוף ובוכה משום שלא רצה את הברכות הגשמיות הללו, אך היה אנוס בעל כרחו לשמוע בקול אמו, אולם רבקה השיבה לו שאעפ"כ ראויים לו הברכות הללו, משום שני הטעמים הנ"ל.

ועפ"ז ביאר הבית הלוי דמה שאמר אח"כ יצחק לעשו הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל וגו', לא היתה זו ברכה אלא נבואה, שאמר לו מה אתה בוכה ומרעיש את העולם על הברכות שנלקחו ממך, הרי לבסוף אתה תטול אותם ותהנה מהם, ולכן לא אמר "ויתן לך האלקים", כי ה' אכן ישפיע את הדברים הללו ליעקב ולא לעשיו, אלא שעשיו יגזול את השפע מיעקב ויקח הכל אליו.

עד כאן דברי הבית הלוי הנעימים, והדברים מאירים ושמיים.

***

"ממדבר מתנה" - עיונים בפרשה (מהרה"ג רבי בניהו כהן שליט"א)

(ד) כיבוד אב ואם

א בפרשת השבוע מספרת התורה על עשו הרשע, שכפי הידוע מחז"ל נזהר מאוד במצות כיבוד אב. וידועים דברי חז"ל (דברים רבה פרשה א סימן טו):

עשו, זהו סוד ורבקה אוהבת את יעקב... ולפיכך ורבקה שומעת בדבר יצחק אל עשו בנו, אז צותה רבקה על יעקב לתקן את המטעמים ולקבל ברכתו של עשו, ואלמלא כן אין אחד מישראל נמלט מגלות חרבו של אדום, התבונן מאד, הנה הודעתוך סוד ברכתו של יצחק ואהבתו את עשו. עד כאן לשון השערי אורה,

וכעין דבריו ממש כתב ג"כ האלשיך הק', אלא שדבריו לא כתובים יחד אלא זעיר פה זעיר שם, בתוך מערכת הדרוש הרחבה שבנה על פרשה זו.

ובאופן דומה מאוד הלך גם הבית הלוי [וקצת מדבריו כתב כבר המגיד מדובנא בספרו אוהל יעקב], וביאר לנכון שאכן יצחק אבינו ידע היטב שיעקב צדיק גמור ועשיו רשע, ודוקא משום כך לא רצה יצחק לברך אותו בשפע של הנאות גשמיות כדי שלא יקלקלו בניו את מעשיהם, כמ"ש ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך, וישמן ישורון ויבעט, ולכן סבר יצחק שברכות כאלו ראויות רק לעשו הרשע.

אמנם רבקה טענה כנגדו שאעפ"כ ראוי לברך את יעקב בהנאות העוה"ז, כי אם יחטאו בניו יצטרכו כפרה על עוונותיהם, ואם לא תהיה להם ברכה בענייני העוה"ז, לא תהיה להם כפרה זולת יסורים וגלות ומיתה ר"ל, אם אם יהיה להם שפע ממון יוכלו לפדות את חטאיהם ע"י הממון שיוציאו לצדקה ושאר מצוות, וכמ"ש חטאיך בצדקה פרוק.

ואם ירעו מעשיהם שגם לא יתנו צדקה לעניים, אזי ענשם יהיה שעשיו יבוא ויטול את חלקם בזרוע, וזו תהא כפרתם וכופר נפשם, כמ"ש בב"ב ט' ע"א "בזמן שביהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו, עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אם עושין צדקה מוטב ואם לאו באין הגוים ונוטלין בזרוע, ואעפ"כ נחשב להן לצדקה שנאמר ונוגשיך צדקה", אך כל זה שייך דוקא אם העוה"ז יהיה שייך ליעקב, שאז יתכפר ע"י כך שיבוא עשיו ויגזול את חלקו, אך אם כל העוה"ז יהיה של עשו לא יהיה לבני יעקב במה לכפר על עונותיהם בעוה"ז, כי בלאו הכי אין להם כלום מלבד הנחוצך להם.

ובזה נתן הבית הלוי טעם לשבח למה שאמרה לו רבקה לקחת שני גדיי עיזים, דהנה איתא במדרש (ב"ר ס"ה י"ד) "ר' חלבו אמר טובים לך שעל ידן את נוטל את הברכות, וטובים לבניך שעל ידן הוא מתכפר להם ביוה"כ דכתיב כי ביום הזה יכפר וגו'", ולכאורה תמוה מה ענין שעירי יום הכיפורים לכאן, וביאר הבית הלוי שרבקה רמזה בזה את ב'

ועוד קשה עליהם שהרי התוספות (שם ד"ה שיש) כתבו: "ואע"ג דמעשה ידיה לבעלה מדרבנן בעלמא מכל מקום אינה מצויה אצל אביה אלא אצל בעלה".

וביאר בדברות משה (קידושין, סימן מט הערה טו): "נראה דהוא משום דאף שאינה צריכה לעשות מלאכה לבעלה, מכל מקום מחויבת היא להיות בבית בעלה מדאורייתא, דזהו עיקר נישואין שנעשית ברשות בעלה והיא צריכה להיות בבית בעלה וכו'". על כל פנים מבואר מתוספות שאף שחיוב האשה כלפי הבעל הוא מדרבנן, חיובה לבעלה דוחה את חיובה לאביה ואמה.

אמנם טעמא בעי, למה החיוב של האשה לכבד את בעלה ידחה את חיובה לכבד את אביה ואת אמה.

ב. והנה המקנה (קידושין לא, ב ד"ה גמ' ת"ר) יצא לדון בדבר החדש, שכאשר אב מבקש מבנו משהו שאין לו תועלת, אף שמצד כיבוד אין הבן צריך לשמוע לו [כמבואר ברמ"א (יורה דעה סוף סימן רמ)], מכל מקום חייב הבן שלא להמרות את פיו [כל שאין לו הפסד בדבר], וזהו מדין מורא.

והוסיף: "ונראה דמוכח כן מהא דאמר לעיל (ל, ב) א"כ מה תלמוד לומר איש וכו' מפני שאשה רשות בעלה עליה, וכיון דקרא מיירי במורא מאי שייך רשות בעלה עליה בכל הני דחשיב גבי מורא אין בזה מניעה במה שהיא אצל הבעל, והוי ליה למכתב איש גבי כיבוד שאינה יכולה לשמשו אלא בכה"ג שאם צווה לה איזה דבר ואפילו אינו בזה משום כבודו שאין לאביה הנאה בזה והוא בכלל מורא אינה יכולה לקיים את דבריו משום שצריכה להיות אצל בעלה לשמש אותו".

דהיינו, שהמקנה תמה על דרשת הברייתא, שהרי הפסוק שהוזכר בברייתא מדבר על מורא, ומה שייך שם לפטור אשה משום שרשות בעלה עליה, והלא אין רשות בעלה סותרת את מורא האב. ובעל כרחך שהברייתא דיברה על כיבוד במקום שאין לאב

"אמר רבן שמעון בן גמליאל לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי ומצאתי שכיבד עשו לאביו יותר ממני, כיצד אמר רבן שמעון בן גמליאל הייתי משמש את אבי בכלים צואים וכשהייתי הולך לשוק הייתי משליך אותן הכלים ולובש כלים נאים ויוצא בהן אבל עשו לא היה עושה כן אלא אותן כלים שהיה לובש ומשמש בהן את אביו הן מעולים".

והנה בגמרא (קידושין ל, ב) איתא: "תנינא להא דתנו רבנן, איש אין לי אלא איש, אשה מנין. כשהוא אומר תיראו הרי כאן שנים. א"כ מה תלמוד לומר איש. איש סיפק בידו לעשות, אשה אין סיפק בידה לעשות, מפני שרשות אחרים עליה. אמר רב אידי בר אבין אמר רב, נתגרשה שניהם שוים".

וברש"י על אתר כתב "סיפק - יכול שאין מוחה בידו. רשות אחרים - בעלה. נתגרשה - מבעלה, הרי היא כאחיה במצות כיבוד".

והנה בספר ארעא דרבנן (מערכת כ אות שלג) ובהערות עפרא דארעא (אות נט) כתבו שמדברי הגמרא שפטרה אשה נשואה מכיבוד אב מוכח שחובת כיבוד הבעל היא מדאורייתא, משום שאם נאמר שחובת כיבוד הבעל היא מדרבנן, היאך יתכן שבגלל חיוב מדרבנן, תיפטר האשה מחיוב דאורייתא.

ותמהו עליהם האחרונים [החיד"א בכמה מקומות] (והובאו דבריו בשדי חמד, חלק ג, מערכת כ, כלל עד), ובשו"ת בצל החכמה (חלק א, סימן סט, אות ו) [[שהרי ברמב"ם (אישות טו, כ) נכתב בפירושו: "וכן צוו חכמים על האשה שתהיה מכבדת את בעלה ביותר מדאי ויהיה לו עליה מורא ותעשה כל מעשיה על פיו ויהיה בעיניה כמו שר או מלך מהלכת בתאות לבו ומרחקת כל שישנא, וזה הוא דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים הטהורים בזיווגן, ובדרכים אלו יהיה ישובן נאה ומשובח". ומבואר שזהו דין מדרבנן.

משום שאם לא כן היתה אשתו צריכה להתחייב בכבוד הוריה, כמו שחייב אדם בכבוד אביו יותר בכבוד אימו, מצד שהיא והוא חייבים בכבוד אביו; ואם כן היה צריך להיות הדין שהאשה צריכה לכבד את הוריה קודם, לפי שהיא ובעלה מצווים בכבודם [ויעויין בספר בצל החכמה (שם, אותיות א-ב) שתמה על דבריו].

וצריך ביאור שאף אם כבוד חמיו דרבנן למה שלא נאמר לבעל שמחויב הוא למחול על כבודו בשביל כבוד חמיו, והלא דברים קל וחומר, ומה אביו שחייבים בכבודו מדאורייתא, מבואר בשולחן ערוך (שם, יט) "אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחול ויעלים עיניו מהם"; כל שכן בעל שחויב אשתו בכבודו הוא רק מדרבנן [כמבואר לעיל], למה לא נחייב אותו למחול על כבודו, מצד חיובו בכבוד חמיו.

ג. והנה בגמרא (קידושין לא, א) ובשולחן ערוך (שם, יד) נפסק שכבוד אביו קודם לכבוד אימו. וכתב הפתחי תשובה (שם, ט): "ונראה לי לכאורה דאם אמר לו אביו לעשות לו מלאכה שאין האשה מחויבת לעשות לבעלה, וכו', ואימו גם כן אמרה לו לעשות לה מלאכה ההיא דשניהם שוים, להכי נקטו השקיני מים, מפני שזו לעולם חייבת, וכו' מיהו אין זה ברור".

ובערוך השולחן (שם, לז) כתב על זה "ולא נהירא". [ויעויין עוד בספר בצל החכמה (שם, אות ה)]. וצריך ביאור במאי פליגי.

ועוד יש להבין מה היה הספק של הגמרא נתגרשה מהו, והרי הדבר פשוט שאם כעת חזרה הבת להיות ברשות עצמה, חוזר חיובה לכמות שהיה, ומהיכי תיתי לומר שתיפטר מכיבוד אב ואם. ובדברות משה (שם, הערה טז) ביאר: "ואולי משום דאחר שנתגרשה ונתאלמנה צריכה להשתדל אודות לינשא פעם אחרת, וכו', שכבר נתן לה האב נדוניה שאין שום

תועלת, שחייבים לעשותו מצד מורא, ועל כן דרשה הברייתא שפטורה האשה מכיבוד כזה.

על כל פנים, העולה מדברי המקנה, שאשה חייבת במורא אף לאחר נישואיה, ורק מכיבוד היא פטורה [וכן משמע מלשון השולחן ערוך (רמ, יז) שפתח "אחד האיש ואחד האשה שוין בכבוד ובמורא של אב ואם, אלא שהאשה אין בידה לעשות וכו' לפיכך היא פטורה מכבוד אב ואם וכו'"]. ונראה שהוקשה לו מסברא, מהיכי תיתי לפטור אשה מדין כיבוד ומורא שהם מדאורייתא, ועל זה תירץ המקנה שלגבי כיבוד נחשבת האשה כאנוסה, לפי שהיא צריכה להיות עם בעלה; אבל לגבי מורא שאין טעם זה נשאר האשה חייבת כמו לפני נישואיה.

וכדבריו משמע מדברי ספר חסידים (שלה) שכתב: "האב שבתו נשואה ועוסקת בצרכי בעלה והאב צריך לה לא יצווה לבתו לעשות צרכיו כל זמן שעוסקת בצרכי בעלה ואם הבעל טוב יאמר לה לעשות צרכי האב קודם". ומשמע שגדר הפטור הוא רק על כיבוד, מצד שעוסקת בצרכי בעלה; אבל על מורא לא נאמר פטור זה.

ובאמת שהדברות משה (שם, הערה יד) תמה מהיכי תיתי לפטור אשה ממורא, וכתב: "וצריך לומר דאף שכתוב במורא, מכיון שאי אפשר לפרשו במורא קאי בהכרח למעט מכיבוד אב, דהרי חזינן שלא רצו לדרוש לפטור האשה בלא טעם דאין סיפק בידה, שלכן בהכרח הוא המיעוט מכבוד" [וכוונתו לומר שרואים בגמרא שהדרשה מבוססת על טעם מסברא, ועל כן כיון שאי אפשר להעמיד את הדרשה על מורא, מוכרחים להעמיד את הדרשה על כיבוד].

ואמנם צריך ביאור מהו גדר הפטור של אשה נשואה, ולמה כתב הספר חסידים שרק אם הבעל טוב, יאמר לה לעשות צרכי האב קודם, ולא כתב שמחויב כן מצד הדין, והלא אשתו מחויבת בכבוד אביה ואמה.

וביותר קשה שהנה בפתחי תשובה (שם סק"כ) כתב להוכיח שחייב האדם בכבוד חמיו הוא מדרבנן,

ועל כן כתב הספר חסידים שאם הבעל טוב שימחל לאשתו, והיינו שבעל טוב מכיר בטובות שעשה חמיו לו לאשתו, ועל כן הוא אומר לאשתו שעדיין היא חייבת הכרת הטוב לאביה, ומוטב שתכבד אותו [והדין אם לגבי מורא שייך דין זה או לא, תלוי בשאלה האם מצות מורא ומצות כיבוד זהים בשורשיהם].

ולפי זה מיושב היטב ספק הגמרא על אשה שהתגרשה, משום שהיה מקום לומר [כמו שכתב הדברות משה] שלאחר שיצאה מרשות אביה, שוב אין היא חייבת לו בהכרת הטוב, שהרי כעת היא נמצאת ברשות עצמה.

ומחלוקת הפתחי תשובה והערוך השולחן היא מה גדר הדין שכיבוד האב קודם לכיבוד האם, האם זהו מצד דיני שעבוד האשה לבעלה, ועל כן במלאכות שאין שעבוד, חיוב הכיבוד שווה; או שטעם החילוק הוא שלאביו חייב אדם יותר הכרת הטוב, שהוא מכלכלו ומלמדו, ולפי זה בכל הדברים כיבוד האב קודם לכיבוד האם.

ה. והשתא דאתינן להכי נראה להוסיף ולומר שיש שוני מהותי בין יסוד חיוב כבוד אב לבין יסוד חיוב כיבוד רבו. יסוד כיבוד אב הוא נובע מצד מידת הכרת הטוב, ואילו שורש כבוד רבו הוא מדין כבוד התורה [וכן משמע מהשולחן ערוך שסידר הלכות כבוד רבו והלכות תלמיד חכם ביחד (סימן רמב)].

ועל כן כבוד רבו קודם לכבוד אביו (יורה דעה רמב, א), כיון שכבוד התורה גובר על מידת הכרת הטוב; ומאיך גיסא אם אביו שקול לרבו בחכמה צריך להחזיר את אבדתו קודם [ולפי גרסת הטור ברמב"ם אף אם אביו פחות בחכמה, קודם לרבו], וכן אם אביו שילם לרבו על הלימוד אביו קודם (רמ"א רמב, לד). וטעם הדבר הוא לפי שכל שאביו גם תלמיד חכם, שוב אין זה נחשב זלזול בכבוד התורה אם הוא מכיר קודם תודה לאביו, וכן כשאביו שילם על הלימוד שנמצא שיש לו חלק בלימוד, ויש כלפיו

חיוב על האב דהרי עיקר הטיפול הוא על עצמה והיה מקום לפוטרה מצד זה, והשמיענו שלא נפטרה בזה, מאחר שכבר אין עליה רשות אחרים, ועדיין צ"ע".

ודבריו צריכים ביאור גדול, מהיכי תיתי לחדש סברא שחובת הבת בכיבוד אביה הוא מצד הנדוניה שהוא נותן לה, והדרא קושיה לדוכתה, מה היה הצד בגמרא לפטור בת שהתגרשה מכיבוד אב ואם.

ד. והנראה לומר שהנה שורשי מצות כיבוד אב ואם היא הכרת הטוב, וכמו שכתב בספר החינוך (מצוה לג): "משרשי מצוה זו, שראוי לו לאדם שיכיר ויגמול חסד למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנכר וכפוי טובה, שזו מידה רעה ומאוסה בתכלית לפני אלהים ואנשים. ושיתן אל לבו כי האב והאם הם סיבת היותו בעולם, ועל כן באמת ראוי לו לעשות להם כל כבוד וכל תועלת שיוכל, כי הם הביאוהו לעולם, גם יגעו בו כמה יגיעות בקטנותו.

וכשיקבע זאת המדה בנפשו יעלה ממנה להכיר טובת האל ברוך הוא, שהוא סיבתו וסיבת כל אבותיו עד אדם הראשון, ושהוציאו לאויר העולם וסיפק צרכו כל ימיו, והעמידו על מתכונתו ושלימות אבריו, ונתן בו נפש יודעת ומשכלת, שאלולי הנפש שחננו האל יהיה כסוס כפרד אין הבין, ויערוך במחשבתו כמה וכמה ראוי לו להזהר בעבודתו ברוך הוא.

וממילא נראה שבשעה שהאשה מתחתנת עם בעלה, כיון שבשעת הנישואין מתחייב לה בעשרה דברים [כלשון השולחן ערוך (אבן העזר סט, א)], ממילא חובת הכרת הטוב הראשונית היא עוברת לבעל;

וכיון שכן אין זה משנה אם חיוב כבוד הבעל הוא מדאורייתא או מדרבנן, משום שסוף כל סוף מצד הכרת הטוב הוא קודם להוריה. וכוונת הגמרא "שאין סיפק בידה לעשות" הינה שהאשה אחר נישואיה אין לה ממון, אלא היא חיה מממון בעלה, ועל כן הוא קודם.

נאמר שכבוד אבי אביו קודם, שהרי הוא ואביו מצווים בכבודו.

ולפי דברינו, מיושבים הדברים היטב. שורש החיוב לכבד את הרב נובע מכבוד התורה, ולגבי זה שייך לומר שרבו של רבו קודם, כיון שמצד כבוד התורה צריך לכבדו יותר מאשר את רבו; אבל כיבוד אב שנובע מהכרת הטוב, ודאי שאביו קודם לאבי אביו.

חיוב הכרת הטוב רוחנית, שוב חוזר חיוב הכרת הטוב רוחנית שהוא קודם לכבוד התורה גרידא.

ועל פי הבדל זה ניתן לבאר את דברי השארית יוסף (סימן יט) שכתב שתלמיד הנמצא בפני רבו, ונמצא יחד עמם גם רבו של רבו, מחויב התלמיד לחלוק כבוד לרבו של רבו, כיון שרבו מצווה בכבודו; ומאידך גיסא כבוד אביו קודם לכבוד אבי אביו [כמבואר ברמ"א (רמ, כד)]. ולכאורה קשה למה לא

~~~~~  
**"נחשבה" – הגאון רבי יחיאל הלוי נוביק שליט"א (הושמט משבוע שעבר)**

## **בס"ד נחשבה פרשת חיי שרה תשפ"א**

### **יפה שיחתן של עבדי האבות מתורתן של בני**

**פִּי אֵל אֶרְצִי וְאֵל מוֹלְדָתִי תִּלְדֶּךָ וְלִקְחָתָּ אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק.** הנה אברהם אבינו עליו השלום מחפש אשה לבנו יצחק, ויודע הוא שאין הדבר פשוט כל כך להשיג אשה שראויה ליצחק, שהוא עולה תמימה וכבר נעקד על גבי המזבח, ומי היא זו שתהא ראויה ומתאימה לבנות בית נאמן לד' ותורתו באופן שמתאים ליצחק. והנה כפי הנראה אברהם אבינו בעצמו אינו יכול לחפש אשה, וכן יצחק אינו יכול לצאת לחוזה לארץ, שהוא עולה תמימה.

והברירה היחידה שנשארה היא שאליעזר עבד אברהם יחפש אשה ליצחק, ואולם האם הוא בר סמכא להביא אשה שתתאים ליצחק אבינו – יחידו של אברהם שנעקד על גבי המזבח – והאם האשה תסכים – על סמך זה שכנראה היא תהיה מקובלת ותמצא חן בעיני יצחק אבינו, לבא מארם נהרים אל ארץ כנען, – ולסמוך שלא תאלץ לשוב בבושת פנים, אחרי שעשתה דרך ארוכה כל כך, ועברה מארץ לארץ.

**וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּלוּ הַגְּמָלִים לְשָׂתוֹת וַיִּקַּח הָאִישׁ נָזֶם זָהָב פְּקַע מְשֻׁקָּלוֹ וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדָיָהּ עֲשָׂרָה זָהָב מְשֻׁקָּלָם.** הנה אליעזר רצה להראות עד כמה הוא סמוך ובטוח שזו האשה המתאימה, ולכן נתן, נָזֶם זָהָב פְּקַע מְשֻׁקָּלוֹ וַיִּשְׁנֵי צְמִידִים... עֲשָׂרָה זָהָב מְשֻׁקָּלָם. וגם אחר כך הרעיף מתנות עליה ועל משפחתה.

והנה לבן ובתואל הרשעים, הם חשבו לרעה, והסיקו שכנראה שהוא משופע בהרבה מאד כסף, עד שהצמידים והנזם לא נחשבו בעיניו כלום, ויש להניח שהוא נושא אתו עוד כמה נזמים וצמידים, למקרה שיצטרך להמשיך ולחפש עוד אשה, אם זו תסרב לבסוף, ולכן החליטו שמוטב להם להרעיל אותו, כך שיוכלו לשים את ידם על העושר האגדי שאמור להיות בכליו.

וכאשר לא הצליחו בתכניתם המקורית להרעיל את אליעזר, חשבו בני המשפחה, אולי לפחות יעכבו את רבקה בתואנה שמא הדבר אינו ברור שיצחק יסכים לשידוך, ולכן המשיכו, וַיִּקְרְאוּ לְרַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ הַתְּלַכִּי עִם הָאִישׁ הַזֶּה... כלומר האם את אכן מסתמכת על האיש הזה... שלא יאכזב אותך לבסוף. ורבקה בשלה... וַתֹּאמֶר אֵלָּהּ. והיינו משום שרבקה ידוע ידעה שהכל מאתו יתברך, והבינה מתוך דברי אליעזר והנהגתו בקדש, שהטעם שהוא נתן מיד את הנזם והצמידים הוא בגלל אמונתו החזקה בהשם, שהגיעו אל מחוז הפצו, והבינה הרמזים של שני לוחות הברית, וידעה מה הפירוש להתחתן עם יצחק אבינו, שנעקד על גבי המזבח, ומעל הכל ידעה גם כן, שיצחק אבינו מחפש רק אשה יראת השם, ולא שום דבר אחר, ויכולה היא לסמוך שלא תתאכזב ותשוב בבושת פנים חס ושלום, ושהכל כדאי כדי לזכות שבביתה תשרה השכינה, ומצאה עצמה שואפת בכל ליבה לזכות להיות אחת האמהות לעם הנבחר, שבודאי שמעה זאת מאליעזר, וכבר בעיניה ראתה את רבבות אלפי ישראל מקבלי התורה ועמליה ושומריה, ולא רצתה לאחר אף רגע.

והנה לא ידענו ממי להתפעל יותר אם מאליעזר עבד אברהם, שכיון לדעתו של אברהם אבינו, או מאברהם אבינו בעצמו שאלה הם עבדיו.

כהנה וכהנה האריכה התורה לספר את המעשה המפעים של חיפוש אשה ליצחק אבינו ומציאתה הפלאית, עם אמירת, **שְׂתֵיהּ נָזֶם גְּמָלֶיהָ אֲשָׁקָה...** ומראש הבין אליעזר שחייבת להיות בנמצא אשה כזו שראויה ומיועדת ליצחק אבינו, וידע גם שאשה זו אלה וכאלה הם מעשיה, שכך תענה תמיד כאשר ישאלוה לאמר, **הַשְּׂקִינִי נָא מַעַט מִיָּמִים מִבְּרַדְךָ,** – וַאֲמַרְהָ

גם אתה שְׁתֵּה, וְגַם לְגַמְלִיךָ אֲשָׁאֵב, כי עוולה לא תמצא בשפתיה. ובודאי אין כי אם הוא האִשָּׁה אֲשֶׁר הִכִּיתָ ד' לְבָן אֲדָנִי...

ואנו עלינו ללמוד וללמוד ולהתיגע, בפרשיות אלו, כי אין כאן שום כפילות של סיפורי התרחשויות, רק שלבים שלבים בעבודת השם...

### ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים

ויאמר עשו הנה אנכי הולך למות ולמה זה לי בכורה. פירש תלמוד הרמח"ל, הנמצינו למדים שעשו לא היה מיפש כל כך למכור דבר יקר וחביב, בלחם ונזיד עדשים, בלי לנסות להשוות מחירים... אלא אדרבה היה שמח בלבו לפרוק משה כבד מעליו – ולא זו בלבד, אלא שאחיו יפרע לו גם כן על זה, ודן את עצמו כחכם, ואת יעקב אחיו ככסיל, שרוצה למעון מה שהוא חושב שהיה טוב לפרוק, עי"ש.

מדהים לראות שני אנשים, זה המוכר שמה להתפטר מהסתורה, ואילו הקונה שמח לקבל את הסתורה הנפלאה, ורואה בה את עיסקת חיו. ושניהם הולכים במרץ לאותו יום השוק, והיב להיות שהאחד הולך להפסיד וחבירו עומד להרויח, ולעת עתה כל אחד שודק בלבו על חוסר ההכנה של חבירו, ואח"כ התמונה תשתנה, כאשר זה ישמה, וזה יעקב זעקה גדולה ומרה... כי כידוע השחוק האמיתי הוא השחוק האחרון.

ואם נתבונן זהו ציור ברור ומוחשי של ניסיונות החיים, שעל ידי מצגת... מתאימה, אפשר להטעות ולהראות עמוד כאילו אדם ואדם כאילו עמוד, ממש כמו שכתב בזמנו בעל המסילת ישראל.

והנה אצל עשו מצנינו בהמשך שהתלונן על יעקב, ויעקבני זה פעמים את בכורתי לקח ועתה הנה לקח את ברכתני, ורואים שגם עשו הבין בסוף שהוא טעה, אמנם לא בטוח על מה הוא כעס כל כך, אם על עצם העיסקה, או על מה שלא דרש מנה אחרונה למשל... וזו דרכם של רשעים שהמה מלאים הרמות גם מסוג זה, שמצמצמים למה לא דרשו יותר, על השמיות שדם עשו... והאמת הברורה שהסיבה שלא דרשו יותר, כי פשוט התאוה לנזיד עדשים מבלבלת את דעתם המטורפת לגמרי, ולכן אין להם את האפשרות לעמוד על המקד. ואולם יעקב אבינו ברצונו לפיים אחיו ולהמתין לו את העסקה הוסף לו גם לחם, שלא התבקש, בנוסף לנזיד העדשים. ובכל זאת זה לא הועיל לו ביום פקודה, וכמה הלכות גדולות ניתן ללמוד ממעשה זה, שמרחה התורה לספר בפרוטרוט.

אשרינו... אשרינו... אשרינו...

## "מתוך ההפיכה"

### פרק מ"ד "פח יקוש"

תקציר: שש שנים אחרי היעלמות חיים שלום, עוצר קבאן לא שפוי את ר' אפרים זלמן ומגניב לו פתק, יש בו הודעה שנכתבה על ידי איזה גורם עלום שרצה לפגוש אותו בשעת לילה מאוחרת ליד בית הכנסת של בתי וורשה, יש לו מידע על חיים שלום. אפרים זלמן מתלבט אם להיעתר לבקשתו, מצד אחד מדובר באדם לא שפוי למה שיתייחס לדבריו, מצד שני, אולי יש איזה סיכוי לפגוש את חיים שלום, הוא מתגעגע אליו מאד, יש עוד שיקול שמפרע לו, אולי המעשה אינו אתי, חיים שלום עושה כל מאמץ להסתיר את עצמו מעיני הבריות, יש לו את השיקולים שלו ואולי אסור לפעול נגד רצונו, אבל, אולי יש כאן איסור של "לא תעמוד על דם רעך" מצוה להצילו מידי הטיחוף שאוחזו, הוא מסכן את כל עתידו וצרכים להשיבו לשפיות.

לאחר מחשבות רבות הוא מתייעץ עם אביו, לאחר הרבה התלבטויות שולל אביו את הפגישה, הוא משוכנע שמדובר בסחטן שמנצל את הלהיטות שלו עד כדי סיכון כל הנדוניה שלו, יש כאן תרגיל סחיטה פשוט ולכן כדאי להתעלם. מתברר שהוא צדק, הברנש עומד ומחרף את אפרים זלמן שלא נפל לפח שלו, הוא מותיר מכתב מתחת למפתן הבית מלא בגידופים ואיומים כי יפגע בעתידו, בשל אי הסכמתו להיפגש עמו, את המכתב מוצאת נוות ביתו, היא נבהלת מאד מהאיומים וממתנה בקוצר חוץ לשבו מבית המדרש, אפרים זלמן מספר לה על הפתק שתחב לו קצבן לא שפוי, יש כאן תרגיל סחיטה של איזה אדם שפל שמנסה לנצל את אהבתו לחיים שלום ולסחוט ממנו את כספי הנדוניה. הוא אינו מפחד כלל מהאיומים, הוא בטוח שתבוא תביעה נוספת, כעבור שבועיים מתגלה שצדק בהשערותו, מכתב שני נתחב מתחת לדלת הבית, הברנש האלמוני נותן לו הדמנות נוספת להיפגש עמו בחצר שטראוס על הספסל הראשון שם, גם ניסיון זה נדחה והברנש שממתין לו לשוא מבטיח נקמה איזמה.

עוזי דהן הפתיע את רעול הפנים בהודעה שהפכה את כל סדר יומו המסודר.

"שמע נא שמוליק הרעלוציק החמוד, יש לי הודעה דרמטית בשבילך, נגמר הסיפור שלנו, אין יותר אצ"ל, צריכים להתארגן לך". "חחח הפעם הברקת מאד, בדיחה יותר חמוזה לא המצאת שנים" הגיב הרעול בצחוק שפוף, כל הכבוד להמצאות שלך שמפזרות את השיממון שיש במקום".

"אני רציני ביותר, נאדה מפיש חלאס נו מו, תן לי את הגדרה באידיש... נזכרתי "גורנישט" הריע עוזי כולו עליצות.

"לא יכול להיות, עוזי אתה חומד לך לצון, איך אפשר לוותר על נשמת אפינו?!" האפירו פני הרעול כשקלט שאין זו בדיחה.

"רעולצ'יק מתוק אתה לא עוקב אחרי החדשות, עלך לקלוט שזהו, אין יותר מצב הפקר, עתה הוקמה מדינת ישראל הריבונית ממילא המציאות חייבת להשתנות, אתמול ישבו כל הבכירים שלנו עם ההנהגת ההגנה והפלמ"ח ודנו בנושא רבות, לבסוף התקבלה החלטה, כי הארגון שלנו "נזר האומה" יתמוזג עם כל הארגונים ויעשה ארגון אחד מסודר, הלך ממחר יחדל האצ"ל להתקיים ממחר במתכונתו הנוכחית.

על החלטה הזו היו חתומים לא פחות ממנחם בגין מנהיגנו הדגול, עם המפקדים הגדולים אברהם תהומי ודוד רזיאל, מצד לח"י היו נוכחים יצחק זרניצקי (יצחק שמיר) ישראל אלדד ונתן ילין מור, זו לא הייתה החלטה קלה כלל, תהומות של איבה הפרידו בימינו לבינם, בפרט אחרי הפצצת "אלטלנה" בה נהרגו כמה מטובי הלוחמים שלנו על ידי ה"תותח הקדוש" אך נוכל להתאחד עם רוצחים?!

אבל לאחר השיחות המערכתיות שהבהירו את המצב לאשורו הבינו כל הנוכחים שלא שייך עוד שנתחלק לכמה ארגונים, קמה לה מדינה ריבונית שמאחדת ומחברת את כל בני הישוב, אך אם יהיו בה כמה צבאות הדבר ינציח את הפילוג לעד, לפיך הוחלט שעלינו למסור את כל נשקנו לגוף מרכזי שיאחד את כל העם.

לצורך זה הוקם גוף צבאי שיקרא בשם "צה"ל" ראשי תיבות של "צבא הגנה לישראל" הלך אני מציע לך להתגייס לצה"ל שם תוכיח לכולם עד כמה אתה טוב, אל דאגה אדאג לך מהצד שתגיע רחוק מאד בדרגים הגבוהים ביותר, התחבבתי על אחד מהבכירים בשם משה הרבי (לימים נודע בשם האלוף משה בר כוכבא או בקיצור משה בריל) הוא השתבץ יפה בצה"ל, כמובן שהוא משלנו בוגר אצ"ל, המעלה שלו שמנהל בשקט מערכות רבות, לכן לא ידעת עליו כלל, הוא מהמיוחדים שבכוחותינו, לכן לחץ מנחם בגין שישבצו אותו למעלה, הוא דאג היטב שבהסכם יתנו נתח מכובד גם לבוגרי האצ"ל.

למרות היריבות המרה שלו עם מנחם בגין, היה חשוב לדוד בן גוריון שנהיה מרוצים, לכן ניתנה חלוקה לפי אחזים בנתח הצבאי, עוד פלוס חשוב של ההסכם היה, נתנו לנו אפשרות לשבץ אנשים ששייכים לאצ"ל לגדודים שיורכו כמעט על טהרת לוחמינו, כדי שתרגיש בנוח אכניס אותך לחלק שייך לנו.

גדוד 97 אליו אני רוצה לשבץ אותך מורכב כמעט כולו משלנו, אני מכיר את כולם הם חברה אחד אחד, קך שלא תרגיש את עצמך בודד, אשבץ אותך במחלקה של רב סך אורי-הר מלך (קניגסברג) גם הוא משלנו, תקבל ממנו יחס חם מאד, דיברתי איתו וסיפרתי לו על כישורך המיוחדים, הוא די שמח על הרעיון אני מקוה שתצליח שם מאד.

"רגע אחד ואיפה אתה תהיה? שאל הרעול בחרדה, הוא חש כאילו כל הקרקע נשמטת מתחת לרגליו, עד עתה חש בבית מוגן על ידי עוזי, עתה מי יודע מה יהיה? קשה לו עם שינויים, הוא היה מעדיף שהאצ"ל ימשך עוד כמה שנים.

"אל דאגה, אני אפקד על המחלקה השניה של אותנו גדוד, קך שתפגוש אותי כמעט כל יום, נשמור על קשר חם"

"אני לא מבין, למה לא שיבצת אותי במחלקה שלך?" התרגו הרעול חש כבגד, יש כמה שמחפשים כל הזמן את השפלתו, בפרט יש איזה נבל אחד שעושה כל מאמץ לרדת לחייו בצורה שקטה, הוא חייב את החסות של עוזי לידו.

"אני לא בעל הבית יותר, באצ"ל הייתה לי עמדה חזקה ויכולתי לעשות ככל העולה על רוחי, אבל בצה"ל הסיפור שונה לחלוטין, השיבוץ איננו בידיים שלי, כמה שניסיתי לדאוג שתהיה תחת חסותי, לא הלך לי, מה שכן הצלחתי להפעיל פרוטקציה שישבצו אותך במחלקה של רב סך אורי, אבל אל דאגה אני בקרבת מקום, לא הולך לשום מקום, אם תהיה לך איזו בעיה תפנה אלי ואל דאגה אעשה ככל שאוכל.

"טוב אם אתה אומר קך, אני נשאר, בלאו הכי אין לי לאן ללכת" אמר רעול הפנים ביובש, הבית שלי הוא כאן, הצדיקים לאך של ירושלים מחכים לראות אותי חוזר לשם, הם יסגרו איתי חשבון ארוך, הם הבטיחו לי "חלקה" בחינם, אין להם כעת את הר הזיתים, אבל אל דאגה יש את "שיכבאדד" (בית קברות עראי ליד גן סאקר) שם יש מקום סמוך ונראה ליד הגדר, ברור לי שאני חייב מחסה חם ובינתיים זה כאן, הייתי רוצה להיות תחת חסותך כפי שהייתי עד עתה, אבל אני מניח שיהיה בסדר".

**מערכה שניה:**

הרעול חזר אל עצמו לאחר ההודעה המפתיעה, הוא לא ידע שעוזי הכין את עצמו לשלב ב' במערכה.

"חשוב לי לומר לך הודעה חשובה ביותר, מעתה איך יכול להלך עוד עם המסכה המטופשת שלך, צה"ל זה אצ"ל, באצ"ל לא היו חוקים מסודרים והכל היה תחת חסותי, לפיך יכולתי להותיך כרעול פנים, למרות שרבים הסתכלו על התופעה הזו בכעס עצום, היום אני יכול לומר לך כי אין ספור אינציטנטים (התנקשויות) עברתי בשביל להותיך "יצור אנונימי" אבל בצה"ל הסיפור כבר שונה, אתה חייב להיות מזוהה עם שם מס' זהות ודסקיית, אין מקום יותר למסכות".

"אם קך אני לא מתגייס!" הודיע הרעול כשפחד איום אוחז בו.

"למה אתה כל קך מפחד? מי מהקנאים יחדור לתוך רשות צה"ל ויפגע בך? נגמרו הזמנים בו הייתה לקנאים גישה נוחה, צה"ל הוא ארגון חזק ועצמאי, הוא יגן עליך כפי שצריך מי שינסה לפגוע בך יפגוש את ידינו החזקה, חבל שתאבד את הסיכוי הגדול שלך לעלות בדרג הצבאי, עם כישורים גאונים כשליך תגיע רחוק מאד, יש לך סיכוי אפילו להיות הרמטכ"ל (רק שתשתדל להיות קרוב לחוגים הנכונים) אם לא, לכל הפחות תכהן כאחד הגנרלים הראשיים. אל תתן לפחדים האישיים להרוס לך את כל העתיד".

אבל הרעול לא היה מסוגל לעכל את דבריו ניכר היה עליו כי הוא מפוחד לחלוטין, עתה התגלה כי המסכה שימשה לו רשת ביטחון אולטימטיבית, בלעדיה חש את עצמו אבוד לחלוטין, עוזי ישב איתו מספר שעות לפרק את פחדיו הלא סבירים, כשראה שלא השתכנע, הציע לו לעשות לו ניתוח פלסטי, יש לו חבר טוב שהוא פלסטיקאי מהטובים ביותר ב"הדסה" הוא יסכם איתו לבצע ניתוח שיסנה את פרצופו לחלוטין, עד שאפילו הוריו מולידו לא יכירוהו.

ברם הרעול פחד מניתוח בפרט לא בפניו, הוא היה בחור יפה תואר, לא הייתה לו ערובה שהניתוח יטיב עמו, לבסוף נעתר לעוזי שיעשה לו איפור חיצוני מעולה שיסנה חלקית את פרצופו ולא יפגע בעורו כלל, השינוי הקוסמטי ימנע את זהותו החיצונית ברמה של 80%, קך שאין לו לפחד מהקנאים, בלאו הכי אין לו כוונה להגיע לאזור "מאה שערים" וגם אם יגיע אין סיכוי שאיש מהקנאים שמתגורר שם יזהה אותו.

לאחר שידולים רבים נעתר הרעול להפטר מהמסכה שהייתה בת לווייתו שנים ממושכות, הוא קיבל שם עברי שלא יעיד כל קך על העבר, מעתה שמו בצה"ל, טוראי מולי פלד (שמוליק אייזנבאך) החלק הראשון עבר בהצלחה.

### מערכה שלישית:

עתה התנהלה מלחמה חדשה, על הזקן והפאות, עוזי היה מוכן להתפשר אם יקצצם מעט, אבל רב סחן אורי שהיה אנטי דתי היה נחרץ ביותר, אין מקום בצבא לזקן ופאות, יש לי במחלקה חמישים וחמישה חיילים כולם מגולחים למשעי, אתה לא יכול להיות שונה מכולם.

"אני שונה מכולם, כי אני חרדי מבטן ולידה, אינני יכול לוותר על זקני ופאותי" טען שמוליק בלהט.

"אויכעט מיר אצדיך גם כן צדיק, נשמעה קריאה לפתע מחייל שנכנס לחדר, ראיתי אותך בכל מיני מצבים ולא ראיתי דקדוק מצוות אצלך בכלום, אתה לא יכול כעת לדבוק כביכול במסורת, אתה מסתובב במסגרת צבאית כמה שנים ולא התנזרת מכל מיני דברים, אם קך לא תוכל לטעון כי אתה חרד לדבר ה"!"

התגובה הייתה מהירה מאד, רגע אחד אחרי כן נעלם מהאופק, לא היה הסבר אך הצליח לחדור ולהפריח את ההערה הפוגעת. שמוליק נרעד מהתגובה הלא צפויה, הקול של החייל היה מוכר לו מאיזה מקום, אך בלחץ של הרגע, לא יכול היה להיזכר מהיכן הוא זכור לו, עתה נותר בלא מענה הולם, המפקד הבהיר לו עתה כי אם אינו חרדי אין לו כל סיבה להתנגד לגילוח.

שמוליק היה נתון בלחץ אימים, הזקן והפאות היו עבורו תמרור אדום שחצץ בינו לבין העולם החילוני, הוא התדרדר במשך השנים ועבר על הרבה איסורים, בתחילה זלזל רק בדרבנן, אך במשך הזמן זלזל כבר באיסורי תורה מפורשים, הוא השתדל לא לעבור עליהם בשאט נפש אלא צמצם באיסורים הוא עשה כל דבר בשינוי ועם "קרעכץ" (אנחה) אמיתי או מזויף, רק כשחש שאינו יכול לעמוד יותר בלחץ החברתי נכנע וגם את זה השתדל לעשותם בפחד ובאי הנאה מהדבר.

כל עוד היו לו את הסמנים החיצוניים שבידלו אותו מהחילונים חש שאינו ממש קשור אליהם, היה בכך איזה מעצור שמנע ממנו לגלוש במורד התלול, בעיני רוחו ראה את עיני אביו ואמו מביטים בו בשיברון לב, הוא שומע את לחשו של אביו כשקולו רושף ומלא זעם.

"דז'וליק וואו איז דער גרעניץ?" פרחח היכן הגבול? המבט היה מייסר וחוחרד עד השינתין, עד שלא היה מסוגל לעמוד מולו.

"רב סחן אורי היקר, תעשה לי טובה, תן לי לחשוב על הנושא, אני מבקש לא להגביל אותי בזמן, אתה לא יכול לאלץ אותי לעשות צעד "אל חזור" בלי לחשוב על הנושא היטב, אם לא נראה לך, אני מוכן להשתחרר מהצבא בו ברגע.

נראה הפעם שקלע למטרה, רב סחן אורי ידע היטב איזה תועלת ניתן להפיק משמולי פלד, חבל לאבד אותו, אי אפשר היה לגייסו בכפייה, חוק שירות חובה עוד לא חוקק ואם היה רצה להשתחרר יכול היה בקלי קלות, הוא התייעץ עם מפקדיו שאמרו לו לשחרר לחץ, לא יעבור זמן רב עד שהוא מעצמו יגלח את זקנו ואת פאותיו, קשה במסגרת צבאית חונקת לשמור על חיי דת

כבבית, האוירה במקום מאד חולית ולא מעט אנטית, נוטה לרמיסת כל הקדוש והיקר, לא יעברו ימים רבים והתנגדותו תפוג מאליה.

אך לפליאת כולם דבק מולי פלד במראהו החיצוני, הוא חש כאילו זה משהו "מקודש" שעל זה עליו להילחם עד טיפת דמו האחרונה, לא אחת היה נתון בשל זה למשא ביזיונות, יד נסתרת דאגה לעורר עליו הערות ציניות ששמו אותו ללעג וקלס בשל הנהגתו הסותרת, כי מחד נזהר מכל משמר לא להסיר את המעטה החרדי מעליו, מאיך לא שמר על קלה כחמורה וד"ל. אך מפעם לפעם נחלשה עמידתו ופיסה אחר פיסה נתלשה מדתיותו האומללה.

למרות הכאב הצורב שחש שמוליק (מולי) בכל מסע ההשפלה, לא איבד את עשתונותיו, הוא עקב בעיניים בוחנות אחרי כל אלו שעמדו מאחורי הפעילות המטרידה. הוא הבחין שאלו שלושה חיילים שניכרו כליצנים גדולים שיכולים לעשות מכל נושא סאטירה, הוא עקב אחריהם כשלא הבחינו, הוא השתדל להסתיר את המעקב כדי שיוכל לגלות את העקבות הנסתרים.

לאחר תקופה קצרה גילה כי בעצם יש לכל התעלולים כתובת אחת, ישנו חייל סאדיסט במיוחד שעומד מאחורי כל התעלולים ומכוונם במומחיות שלא תהיה ניכרת טביעת אצבעו.

מעניין למה יש לחייל המרושע עניין דווקא בו? האם זהו החייל שהעיר לו בעבר, עוד לא היה בטוח. הוא לא הצליח להבין את מניעיו, בשוכבו על מיטתו ניסה מולי להפך בעניין שעות רבות, אך לא הצליח לעלות הכתובת העלומה ועל המניעים הנסתרים. הוא חיכה לרגע המתאים לחשוף אותו ולסגור עמו חשבון.

\*\*\*

## מעוללות מחתרת המשחיתים:

הגאון רבי חיים מן זצוק"ל ראש הרמ"ם בישיבת "עץ חיים" ידוע היה כאמן פדגוג, הוא ידע לטפח את בחורי החמד שנמסרו לידי, הוא היה מסביר בחסד עליון, הוא הכניס נעימות בתורה עד שלא היה תלמיד אחד שלא מצא טעם בלימוד. אם היה וראה בחור שיש לו עתיד היה משקיע בו את כל כוחותיו כדי להעמיד את גדול הדור הבא.

הוא היה זורע בו את זרעי הגדלות על ידי שהיה מייקר את הסברות שלו ומפתחן, עד שהבחור היה מודושן עונג וכעת הייתה שאיפתו האמיתית, לומר עוד סברא נכונה שתביא אותו אל חקר הסוגיא וממנה יהיה לו את המפתחות להבנה נכונה בתורה.

הגר"ח ידע לעשות זאת בחכמה שלא לגרום לבחורים החלשים יותר חלישות הדעת, הוא ידע לייקר כל בחור וכן יצר אוירה מאד נעימה בשיעור, עד שאיש לא חש כי הוא חלילה מאוים על ידי הבחור המובחר, הוא יצר תחרות שאין בה את המשקעים ואת השחצנות של הבחור הנבחר כלפי האחרים. כך הוא קידם בחורים ועשה מעם כלים שמהם יצאו גדולי תורה בדורות הבאים, רבים היו גדולי התורה שצמחו מתחת ידיו, כמעט ולא טעה בהבחנות שלו.

**אך היו פעמים שאף גאון זה טעה, הוא טעה במוישלה ברגמן.**

היה מקום לטעות בבחור, הוא לא היה בחור פשוט, היו לו את כל הכישורים לצמוח לגאון אמיתי, כמעט לא היה שיעור שלא השתתף בו כמה וכמה פעמים, תמיד קלע אל המטרה, הוא יישב כמעט את כל קושיות מגיד השיעור בטוב טעם ובחריפות בלתי מצויה, הייתה לו נטייה לקלוע אל סברות המהרש"א והמהר"מ שיף, הוא ידע לחשב סברא בכמה דרכים.

רבי חיים מן קרן משמחה, הוא היה מעודד אותו מאד להמשיך בדרכו, לא אחת אמר להוריו כי יש לו עתיד מזהיר להיות אחד מגדולי התורה, יש לו ב"ה מידות טובות וראש חריף מאד, השתתפות מלאה בשיעורים, הוא מונח היטב בלימוד, פשוט מושלם. הוא צריך להמשיך כך, אין ספק שבעוד חמש שש שנים יהיה אחד מהלמדנים הגדולים בעולם הישיבות הירושלמי.

לא הייתה זו מחמאה פשוטה, היו כמה וכמה עילויים בירושלים שהרעישו את העולם בגאונותם הרבה, שלושת האחים לבית פריינד ושני האחים לבית אטיק, היו שם ומושג בירושלים לגדלות וגאונות בכל תחום, כשהיו מזכירים את רב סנדר רב נטע ורב חיים אורי פריינד, רב מנדיל ורב אברהם אטיק היו העיניים נוצצות, כל אחד בתחום שלו הפך את ירושלים.

הם לא היו בודדים, היו עילויים עצומים שהתחבאו בין הספסלים וכמעט איש לא ידע עליהם, מי ידע על אליהו ידלר זצ"ל שהיה לבוש כמו קבצן אמיתי, לא אחת היה מסתובב בבתי כנסת לאסוף כסף לעניי ירושלים, מי שלא הייתה לו הבחנה עמוקה יכול היה לטעות בחזות שלו כי הוא אחד מהקבצנים האומללים שמסתובבים בירושלים ואוספים כסף כדי להינצל מחרפת רעב.

ברם רב אליהו ידלר היה אחד מגדולי ירושלים, הוא היה מובחר תלמידי הגאון האדיר רב איסר זלמן מלצר זצוק"ל ראש ישיבת "עץ חיים" הייתה לו יד גדולה בסברות שנאמרו בספרו הידוע של ראש הישיבה "אבן אזל" לא אחת הביאו בשם חכם אחד וכו', הגר"א קוטלר זצ"ל הגיד שיעור בעץ חיים משך חמש שעות לאחר השיעור אמר שהיחיד שעקב אחרי כל הסברות היה רבי אליהו.

מי ידע על רב טוביה קרינסקי זצ"ל שהיה מסתיר את חזונו לחלוטין כפשוטו שבפשוטים והיה גאון בכל חדרי תורה, גם בנו העילוי רבי דוד זצ"ל הסתיר עצמו, אבל מי שהיה מדבר איתו ב'נשים נזיקין מועד' היה עומד תמה מהיכן השליטה המובהקת, זכורני בימי נעורי אק היו הבחורים ב'בתי ברידעס' בודקים אותו בכל הסוגיות של כתובות והוא היה נעדר למבחן, הבחורים השוברים היו בודקים אותו במבחן סיכה, אי אפשר היה לתפוס אותו בטעות אחת, הוא היה מצטט דיבורי רש"י ותוס' בלשונם ממש, אבל הוא לא היה רק אוצר ידיעות, הוא ידע לבאר כל תוס' בבהירות רבה כלומזאי אמיתי, לא זכה אותו רב דוד שהיה גדול בתורה להותיר אחריו זש"ק ה' ירחם.

אותו מוישל'ה ברגמן עמד להצטרף אל הגלריה הענקית של גדולי הלמדנים שהעמיד רב חיים מן, היו לו את כל הסיבות שבעולם לק, אלא שאיש לא לקח בחשבון, כי יש איזה איש רע מעללים ששם עליו עין, הוא קיבל מידע מאנשיו שחקרו ובודקו בחורים ובסדקים את מי יכולים להכשיל לרשתם ולמושכו אל המחותרות שסיכנו את בחורי הישיבות היקרים.

אותם רעי לב נעזרו באיש צללים שידע להחביא את זהותו באלף ואחת זהויות, הייתה לו טביעת עין לא רגילה, הוא ידע לזהות מרחוק את מי קל להפיל ברשתם של הציידים, הוא היה מרחרח בזהירות, כשהרגיש שהוא יכול, היה מחביא בסתר את הפתק הראשון לבחון האם הוא בחור קל דעת שניתן למשוך אותו בקלות לרשת.

בפתק לא היה כתוב משהו מיוחד, סך הכל נאמר שם: "נאך 10 אייגענד טיילט מעהן אומזיסט גוטע ציגארעס נעבן דיא שוהל פון מזכרת (משה) ביי דיא שמאלע געסאלע" (אחרי השעה 10 מחלקים סיגרות טובות בחינם בסמטא הצרה שליד בית הכנסת של מזכרת משה)

מוישלה קרא את הפתק, הוא היה נרגש מהתוכן, הוא אהב לעשן בסתר, היו לו הזדמנויות נדירות ביותר, אבל לא אחת זכה ל'קאסטעם ציגארעטען' (סיגרות על חשבון הזולת) היו אלו סיגרות זולות מסוג "אסקוט" שריחם היה לא מעט דוחה, אבל ההרגשה הייתה עד לשמים, מי שעישן אפילו פעם אחת חש סימני בגרות, הוא כבר לא ילד, הוא נכנס לעולמם של המבוגרים, ההרגשה ילדותית שסוחבת את המעשנים הצעירים אל מחזות הריוגשים כאילו כבשו איזו פסגה.

גם מוישל'ה רצה בכל מאודו לעשן, כדי שיקבל סיגריה היה צריך לכרכר סביב המעשנים שהיו בעלי רכוש שיכלו להרשות לעצמם לרכוש כמה סיגרות, הוא היה מתחנף להם עד שחוננו אותו באיזו שאיפה מסיגריה זולה, תוך כדי למד לגלגל את הטבק ולהכניסו לנייר להדביק אותו ובכך להכשיר אותו לסיגריה של ממש.

אבל היום שזמו שמים, הבטיחו לו סיגריה שלימה בחינם, איפה יש כדבר הזה? עכשיו יש לו על מה ללכת, הוא שמר את הפתק בחיקו בזהירות, בשעה היעודה הגיע מתנשם מרוב פחד, שמא מישוהו עשה ממנו חוכא ואטלולא, הוא גילה עוד ארבעה בחורים כמוותו שמחכים בהתרגשות לחלוקה החינמית, התברר שכולם זכו לפתקה בגמ'.

הם לא ידעו כי מאיזה חלון עטוי בוילון כהה צופה בהם בחור מבוגר משך כמה דקות, כאשר הרגיש כי הבחורים הם אלו שיועדו להיות הקורבנות, הגיח ממחבואו עם שקית סיגרות נובלס, הוא לא מיהר לצאת כדי שיהיו במתח רב ואז ה'לחם סתרים ינעם שבעתיים'.

רק בשעה עשר ורבע, אחרי שהבחורים היו מתוחים עד לקצה, יצא אליהם כשחיק רחב מרוח על פניו, הוא חילק לכל הבחורים את הסיגרות, עם קריצה בעין שזה לא סוף הענין, אחרי זה קיבלו מתת, שאיפה מ'לילקע-ציבאך' (מקטרת של טבק טוב כידוע למבנים) הם שאפו בחזוה את העשן לריאותיהם וסלסלו בעשן מעשה מומחה.

הבחור הניח ידו בחיבה על כתף הבחורים וכאילו בלחשה רמז להם שבעוד שבועיים כדאי להגיע ביום חמישי באותה שעה, הם יקבלו שתי סיגרות ממין משובח יותר וגם שקית פיצוחים פיסטוקעס און "גן עדן" ניסלאך (רק ירושלמי יבין מה הכוונה).

אחרי כן סיפר להם הבחור כמה סיפורים מעניינים שגרמו לבחורים לחוש הנאה עצומה במחיצתו, הם לא ידעו כי הם נפלו לרשת מסוכנת ביותר.

את מוישל'ה שהיה פיקח לא קנו בקלי קלות, הוא רצה לדעת למה מחלקים חינם מתנות יקרות, בדרך כלל צריכים להתחנן לשאיפה יחידה בסיגריה, קורה שמקבלים חצי סיגריה, כאן קיבל כל בחור סיגריה שלימה ועוד שאיפה הגונה במקטרת ועוד הבטחה לעתיד, על מה ולמה?!

הבחור הצטחק תוך שאמר לו: וויסט נישט דעם ווארט, אגעשיינקטען פערד קיקט מעהן נישט איבער דיא ציינער? האם איך מכיר את האמרה: סוס שניתן במתנה לא בודקים בשינוי! כשמקבלים מתנה מושיטים את היד ולא שואלים שאלות.

"זה גורם לחשוד במניעים לא כשרים התנגח לעומתו מוישל'ה, למה שלא אחשוך אותך במניעים לא טובים?"

אתה לא חייב להגיע, אני הצעתי לך א'גוטע חברה'לע (התארגנות חמודה) אתה לא מעוניין? לא צריך! אין כאן שום מטרות לא כשרות, פשוט מאד, הבחורים שלנו מרגישים חנוקים בגלל העוני והצנע, איך יפרחו הבחורים שלנו כשיש כל כך הרבה רגשות דיכאון? מטרנתנו היא אלטורואיסטית (נדיבות אצילית) לעזור לבחורים לפרוח בלי לחצי דחק ועוני.

~~~~~